

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีต่อการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศ

ในการศึกษาเรื่อง “การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากวรรณกรรมสู่ภาพยนตร์เรื่อง“จัน ดารา” ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศ เนื่องจากสื่อนวนิยายและสื่อภาพยนตร์เป็นสื่อที่มีวิธีการถ่ายทอดความหมายที่แตกต่างกัน โดยสื่อนวนิยายใช้วิธีการถ่ายทอดผ่านทางการบรรยายหรือพรรณนาเนื้อหาผ่านทางตัวอักษร ซึ่งการถ่ายทอดเนื้อหาทางสื่อสิ่งพิมพ์นั้นสามารถหลีกเลี่ยงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทางเพศโดยใช้คำหรือประโยคที่สละสลวยได้ ส่วนสื่อภาพยนตร์เป็นสื่อที่ใช้ภาพเป็นหลักในการถ่ายทอดเนื้อหา ภาพที่น่าเสนอเนื้อหาทางเพศจึงต้องใช้เทคนิคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น เทคนิคทางภาพ มุมกล้อง การตัดต่อ และเสียง เพื่อให้ภาพที่น่าเสนอออกสู่สายตาสาธารณชนไม่ก่อให้เกิดผลทางลบแก่ผู้ชม และจะต้องไม่ขัดต่อพระราชบัญญัติภาพยนตร์ไทย พ.ศ. 2473

จากการศึกษา เปรียบเทียบการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายสู่สื่อภาพยนตร์เรื่อง จัน ดารา พบว่า ส่วนใหญ่มีการคงเดิมเนื้อหาตามนวนิยาย นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มเติมเนื้อหา ทหารปรับเปลี่ยนเนื้อหา และการตัดทอนเนื้อหาในระดับที่ใกล้เคียงกันอีกด้วย ซึ่งสาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศ ซึ่งสามารถสรุปได้ตามประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

5.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศในสื่อนวนิยายและสื่อภาพยนตร์เรื่อง จัน ดารา ประกอบไปด้วย 3 ปัจจัยดังนี้ คือ

1. ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการถ่ายโยงเนื้อหา
2. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการถ่ายโยงเนื้อหา
3. ปัจจัยที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของสื่อ

5.1.1 ปัจจัยที่เลือกอำนาจต่อการถ่ายโยงเนื้อหา

ปัจจัยที่เลือกอำนาจต่อการถ่ายโยงเนื้อหา ช่วยทำให้การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศในสื่อภาพยนตร์ ส่วนใหญ่มีการคงเดิมตามเนื้อหาในนวนิยาย ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การใช้องค์ประกอบทางเทคนิคของภาพยนตร์ในการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายสู่สื่อภาพยนตร์
2. การใช้สัญลักษณ์ในการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายสู่สื่อภาพยนตร์

การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายสู่สื่อภาพยนตร์เรื่อง จัน ดารา ส่วนใหญ่มีการคงเดิมเนื้อหา อาจเนื่องจาก ในการนำเสนอเนื้อหาทางเพศในสื่อภาพยนตร์ได้มีการนำเทคนิคต่างๆ เข้ามาใช้ในการถ่ายโยงเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1. การใช้องค์ประกอบทางเทคนิคของภาพยนตร์ในการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายสู่สื่อภาพยนตร์

องค์ประกอบทางเทคนิคของภาพยนตร์ที่นำมาใช้ในการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศเพื่อเป็นการสื่อสัญลักษณ์ทางเพศของตัวละครในเรื่อง จัน ดารา

เทคนิคทางภาพยนตร์ที่นำมาใช้ในการถ่ายโยงเนื้อหา ประกอบไปด้วย เทคนิคด้านขนาดภาพ เทคนิคด้านมุมมอง เทคนิคด้านการตัดต่อภาพ เทคนิคด้านเสียง และเทคนิคด้านแสง ซึ่งองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้มีส่วนช่วยปิดบังภาพที่ไม่เหมาะสมในบางมุมมองหรืออาจจะมีผลทำให้ผู้ชมได้มีโอกาสจินตนาการเนื้อหาเอง นอกจากนี้เทคนิคทางด้านขนาดภาพยังเป็นตัวชักนำสายตาของผู้ชมให้สนใจพฤติกรรมของตัวละครที่กำลังเกิดขึ้น เช่น การ close-up ไปที่มือและเท้าของจัน ที่มีอาการเกร็งเนื่องจากเขาเกิดความต้องการทางเพศ เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่างเหล่านี้มีผลทำให้การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศที่นำเสนอในภาพยนตร์เรื่อง จัน ดารา มีเนื้อหาคงเดิมเหมือนในนวนิยาย

2. การใช้สัญลักษณ์ในการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายสู่สื่อภาพยนตร์

การนำสัญลักษณ์เข้ามาใช้ในการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศ มีส่วนทำให้ภาพที่ปรากฏในภาพยนตร์เป็นภาพตัวแทนที่มีความสมจริงและเสียงที่ถ่ายทอดออกมาก็เป็นการผลิตซ้ำเหมือนเสียงจริงในเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น กล่าวคือ ในภาพยนตร์เรื่อง จัน ดารา มีการสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ ผู้ชมจะทำความเข้าใจตามบริบทในเนื้อหาของภาพยนตร์ในการตีความหมาย โดย

การสื่อความหมายในลักษณะนี้มีการใช้ภาพต่างๆ มานำเสนอแทนภาพการมีเพศสัมพันธ์โดยตรง เช่น การใช้จับภาพแจกันดอกไม้ไหวไปมา ภาพปลายเตียงขยับไปมา หรือการจับภาพไปที่ส่วนต่างๆ ของร่างกายเมื่อเกิดอารมณ์ทางเพศ หรือกำลังมีเพศสัมพันธ์ เช่น การจับภาพมือ เท้าที่เกิดอาการเกร็ง เป็นต้น

ในการถ่ายทอดเนื้อหาทางเพศในภาพยนตร์ไม่จำเป็นจะต้องมีการบรรยายเนื้อหาอย่างละเอียดเหมือนกับในนวนิยาย การนำสัญลักษณ์ประเภท Symbol เข้ามาใช้ในภาพยนตร์ยังสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนกว่าการสะท้อนออกมาตรงๆ ในรูปของคำพูดหรือการแสดงออกของตัวละครแต่ผู้ชมสามารถเข้าใจเนื้อหาได้เมื่อนำไปประกอบกับบริบทของภาพยนตร์ เช่น ภาพของคุณบุญเลื่องร่วมเพศกับจัน ปลายเตียงไหว หรือดอกไม้ไหวไปมา ซึ่งผู้ชมสามารถเข้าใจได้ว่าตัวละครกำลังร่วมเพศกันอยู่

ซึ่งในการนำสัญลักษณ์เข้ามาใช้ในการถ่ายโยงเนื้อหานั้นมีส่วนช่วยให้ผู้ชมเข้าใจเนื้อหาทางเพศที่นำเสนอผ่านทางสื่อภาพยนตร์ได้ โดยไม่จำเป็นต้องนำเสนอภาพการมีเพศสัมพันธ์โดยตรง

5.1.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการถ่ายโยงเนื้อหา

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการถ่ายโยงเนื้อหา อาจจะทำให้การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศในสื่อภาพยนตร์ จำเป็นจะต้องมีการเพิ่มเติม การปรับเปลี่ยน หรือการตัดทอนจากเนื้อหาในนวนิยาย ซึ่งประกอบไปด้วย บรรทัดฐานของสังคมไทย และ พระราชบัญญัติของภาพยนตร์ไทย พ.ศ. 2473

การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายสู่สื่อภาพยนตร์เรื่อง จัน ดารา มีทั้งการเพิ่มเติมเนื้อหา การปรับเปลี่ยนเนื้อหา และการตัดทอนเนื้อหา อาจเนื่องมาจากการนำเสนอเนื้อหาทางเพศในสื่อภาพยนตร์จำเป็นต้องคำนึงถึงข้อจำกัด ดังต่อไปนี้

1. บรรทัดฐานของสังคมไทย

นิธิ เอียวศรีวงศ์ ปราชญ์คนสำคัญของไทยเคยกล่าวไว้ว่า การมองเรื่องเพศของคนไทย อย่างเป็นอยู่ ได้รับอิทธิพลสำคัญจากวัฒนธรรมวิคตอเรียนของอังกฤษ ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 โดยส่วนหนึ่งของระบบคิดดังกล่าวคือ “ระบบศีลธรรมแบบวิคตอเรียน” อันเป็นยุคสมัยที่

“เรื่องเพศเป็นสิ่งที่ถูกเก็บงำอย่างมิดชิด มันทุกย้าย (จากพื้นที่สาธารณะ-ผู้เขียน) เข้าสู่บ้าน ครอบครัวที่เกิดจากการแต่งงานอย่างชอบธรรมเป็นผู้มีสิทธิในการเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ โดยหน้าที่ของมันทุกเชื่อมโยงกับการผลิตลูกเพียงอย่างเดียว” (Michel Foucault, 1990)

ระบบคิดดังกล่าวนี้ “นำเข้า” มาในช่วงรัชกาลที่ 5 พร้อมๆ กับบรรดาชนชั้นสูงที่จำเรียนหนังสือมาจากเมืองนอก (ซึ่งน่าจะเป็นความพยายามสร้าง “เปลือก” แห่ง “ผู้มีอารยธรรม” (แบบประเทศเจ้าอาณานิคมตะวันตก) ของชนชั้นสูงเพื่อปกปิด “ความป่าเถื่อน” ของชนชาติ “สยาม” จากสายตาของนักล่าอาณานิคมในสมัยนั้น)

ทัศนคติที่ “ดัดจริต” ต่อกามารมณ์ดังกล่าวได้เข้ามาแพร่หลายอย่างมากในหมู่ชนชั้นสูงและชนชั้นกลางในสังคมไทย และต่อมาได้แพร่หลายลงสู่ชนชั้นล่าง และกลุ่มสังคมอื่นๆ ผ่านระบบการปฏิรูปการศึกษาสมัยใหม่ ทัศนคติที่ดัดจริตดังกล่าวได้ตัดรากผู้ที่ได้รับการศึกษาทั้งหลายออกไปจากวัฒนธรรมพื้นบ้านของชนบทไทยที่มองเรื่อง “เพศ” เป็นเรื่องธรรมดาสามัญ ที่ชาวบ้านมักจะนำมาล้อเลียน หรือเล่นสนุกกับมัน ดังที่ปรากฏให้เห็นในเพลงพื้นบ้าน ภาพเขียน โคร่ง กลอน ฯลฯ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2541)

ซึ่งทัศนคติเหล่านี้ยังคงได้รับการสืบทอดมาตลอดไม่ว่าจะโดยรัฐและสถาบันทางสังคมต่างๆ อาทิ ระบบการศึกษา ศาสนาที่อยู่ภายใต้ระบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้ชาย และชนชั้นกลางเป็นใหญ่เข้ามากำกับควบคุมอย่างหนาแน่น (โดยเฉพาะในฝั่งของผู้หญิง) โดยการควบคุมดังกล่าวหลายครั้งเป็นการควบคุมที่ลึกเข้าไปในระดับจิตนาการของมนุษย์ (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2544) และขังสมาชิกของสังคมบางส่วนให้อยู่กับความเจ็บปวดอันเกิดจากความรู้สึกผิดที่ไม่อาจจะมีตัวตนทางเพศตามความคาดหวังของสังคม

วิธีปฏิบัติเหล่านี้ได้ฝังอยู่ในระบบความหมายของคนตั้งแต่วัยเยาว์ หลายคนอาจจะเคยประสบกับการจัดการกล่อมกล่า “ความจริง” เรื่องเพศอยู่ไม่มากก็น้อย คือหากเรายังไม่ถึง “วัยอันสมควร” แล้ว เกิดพูดจาเกี่ยวกับเรื่องเพศกับผู้ใหญ่หรือแม้กระทั่งคุยกันเองแต่รู้ถึงผู้ใหญ่ เรามักจะโดนตำหนิหรือในบางรายอาจถึงขั้นถูกตี (ทำร้ายร่างกาย) เป็นการลงโทษ

เหตุการณ์ในเรื่อง จัน ดารา โดยส่วนใหญ่วนเวียนอยู่กับเรื่องของกามารมณ์ ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นเรื่องปกติ แต่คนไทยไม่เคยพูดถึง รวมไปถึงประเพณีวัฒนธรรมก็ดักกันไม่ให้พูดถึงเรื่องนี้ เนื้อหาในเรื่องจัน ดารา หลายคนมองว่าเป็นหนังสือเล่มลามกทางเพศ แต่หากเรามองอีกแง่มุม

หนึ่งจะทำให้เราทราบว่าคุณภาพแวดล้อมถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็ก อย่างเรื่อง จัน ดารา ถือว่าบ้านวิสนันท์เป็นบ้านลอมสำหรับจัน ประมุขของตระกูลเป็นคุณหลงที่มีความรักมากในกามในระดับสูง จันเป็นเด็กที่โหยหาความรัก ขาดความรัก เพราะแม่เสียชีวิตในขณะที่เขาเกิด และก็ไม่รู้ว่าพ่อของตนคือใคร จันไม่รู้ว่าสิ่งที่เขาหามันคือความรัก หรือเรื่องทางเพศ แต่มันเป็นความสุขที่เขาได้มีความสัมพันธ์ทางเพศ เขาไม่รู้ว่าผิดหรือถูกเพราะเห็นเรื่องแบบนี้มาตั้งแต่เด็ก

คุณนทรี นิมิบุตร กล่าวถึงหัวใจของเรื่อง จัน ดารา ที่เขาตีความออกมาว่า

“ผมกำลังจะบอกว่า ผมพูดกับคนดูของผมเป็นประโยคสั้นๆ อย่างนั้นครับว่า ผู้ใหญ่ที่ดูหนังของผมจบแล้ว ผู้ใหญ่ที่ผมพูดด้วย ลองย้อนกลับไปดูใหม่ว่า หากสถานการณ์ที่บ้านวิสนันท์เป็นเช่นนี้ แล้วสภาพแวดล้อมที่บ้านของคุณล่ะเป็นอย่างไร คุณให้ความรู้เรื่องเพศศึกษากับเด็กในบ้านเพียงพอรึยัง คุณพูดกับเด็กๆ ถึงเรื่องนี้มากน้อยแค่ไหน คุณย้อนกลับไปดูสภาพแวดล้อมที่บ้านของคุณบ้างไหม” (สำนักพิมพ์ระหว่างบรรทัด, 2544)

อาจจะถึงเวลาแล้วที่สังคมไทยต้องร่วมกันเปิดโอกาสให้กับ “เสียง” ต่างๆ (รวมทั้งเสียงของตัวเองแต่ละคน) ที่เคยถูกปิดเงียบในเรื่องเพศได้มีโอกาส “พูด” เรื่องราวของพวกเขา (และของเราเอง) เพื่อเป็นการทำลายกำแพงแห่งอคติที่ก่อขึ้นในสังคม ซึ่งสร้างความยุติธรรมให้แก่ความหลากหลายและถูกรอบงำมานานด้วย “ความจริง” อันเกิดจากการเล่าเรื่องผ่านอคติที่เกิดจากวัฒนธรรมทางเพศแบบวิคตอเรียน (และที่สร้างใหม่ทั้งหลาย) และหันมารับรู้ / เรียนรู้ / เข้าใจกับ “ความจริง” ชุดอื่นๆ คูบ้าง เพื่อที่จะนำไปสู่การมองโลกในแง่ดีเกี่ยวกับเรื่องเพศ และการเรียนรู้ที่จะยอมรับและอยู่ร่วมกับความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์ในเรื่องเพศ (ซึ่งอาจจะเป็นคนใกล้ตัวคุณแต่ละคนที่กำลังเจ็บปวดกับแรงกดทับของสังคมและรอให้คุณ “ฟัง” เรื่องราวของเขาด้วยใจที่เปิดกว้างอยู่) รวมถึงอยู่ร่วมกับแง่มุมในเรื่องเพศของเราแต่ละคนได้อย่างมีความสุขมากขึ้น (สุธรรม ธรรมรงค์วิทย์, 2544)

2. พระราชบัญญัติของภาพยนตร์ไทย พ.ศ. 2473

การถ่ายโยงเนื้อหาจากวรรณกรรมสู่ภาพยนตร์ เรื่อง จัน ดารา จะต้องคำนึงถึงกฎหมายเกี่ยวกับภาพยนตร์คือ พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473 โดยมีระเบียบปฏิบัติและหลักเกณฑ์เพื่อวางแนวทางในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ของเจ้าพนักงานผู้พิจารณาประกอบมาตรา 4 ซึ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยข้อห้ามฉายภาพยนตร์หรือประกาศ

ก. นโยบายของกระทรวงมหาดไทย ห้ามมิให้ทำหรือขายหรือสำแดงหรือประกาศอันมีลักษณะ

นโยบายในส่วนนี้ในข้อที่ 6 เป็นข้อห้ามมิให้ทำหรือขายหรือสำแดงหรือประกาศอันมีลักษณะ “เรื่องอันเกี่ยวกับการลามกอนาจาร ยั่ววนในทางกามารมณ์”

ข. นโยบายของกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง

ระเบียบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์และโฆษณาเกี่ยวกับภาพยนตร์ตามคำสั่งของกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง โดยจะยกมาเฉพาะการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ที่นำเสนอเนื้อหาทางเพศ สรุปได้ดังนี้คือ

(1) ประเภทยั่วกามารมณ์

- (ก) ให้พิจารณาความเป็นไปตามสภาพสังคมปัจจุบัน ในเรื่องการยั่วกามารมณ์และลามกอนาจารให้เข้มงวดกวัดขันตามกฎหมายอาญาและศีลธรรมอันดีตลอดจนวัฒนธรรมของชาติ
- (ข) พิจารณาถึงความรู้สึกของผู้ดูภาพยนตร์ อาจก่อให้เกิดความรู้สึกทางเพศอย่างชัดเจน เช่น แสดงการจับ ล้วง ลูบคลำ แม้ไม่ใช่ฉากในห้องนอนก็ควรห้าม หากเป็นการแสดงการกอดจูบด้วยความรักตามธรรมดาก็ไม่ควรห้ามภาพเปลือยแสดงสัดส่วนของผู้หญิง ในลักษณะที่ดูแล้วไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางเพศ เช่น ภาพยนตร์สารคดี ชาวบาห์ลี แอฟริกา หรือลักษณะที่สมเหตุสมผลตามท้องเรื่อง เช่น ชาวเขาเปลือยกายอาบน้ำ จิตรกรวาดรูปนางแบบเปลือย ฯลฯ ควรอนุญาตได้ แต่หากเป็นภาพไม่เปลือย เช่น นุ่งผ้าเปียกน้ำรัดรูปหรือเจตนาให้ดูสัดส่วนของผู้หญิงโดยไม่มีลักษณะในทางศิลปะและก่อให้เกิดความรู้สึกทางเพศก็ควรห้าม
- (ค) ให้พิจารณาเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางเพศ ซึ่งมีใช่เป็นเรื่องขู้สาวธรรมดาของสังคม เช่น แสดงถึงความสำส่อน ความมีเสรีในการสมสู่ทางเพศ หรือ ความวิปริตทางกามารมณ์ในเนื้อหาทั้งเรื่อง แม้เป็นเรื่องที่อาจเป็นจริงอันเป็นการสะท้อนภาพสังคมก็ตาม แต่อาจเป็นการชักจูงใจผู้ดูให้นิยมชมชอบนำไปประพฤติกทำให้เสื่อมเสียต่อจารีตประเพณีวัฒนธรรม และศีลธรรมอันดีควรพิจารณาห้ามขายทั้งเรื่อง

คุณนทรี นิมิบุตร ได้กล่าวถึงการนำเสนอฉากที่เกี่ยวกับการมีความสัมพันธ์ทางเพศของตัวละครในเรื่อง จัน ดารา ว่า

“ในการนำเสนอฉากเซ็กซ์ของหนังเรื่องนี้ คือไม่มีการปิดบัง ทำแบบซื่อสัตย์ ดูไปพร้อมๆ กับผม ดูไปพร้อมๆ กับสิ่งที่ไอ้จันทำ แต่ว่าไม่ต้องไปมีอารมณ์ร่วมกับตัวละคร ผมพยายามหาจุดที่กอดคนดูให้นั่งอยู่กับที่ให้ได้ แล้วให้ดูแบบบันทึกให้ดูตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ ให้จบไปในหนัง ผมพยายามควบคุมตรงนี้ให้มากที่สุด” (สำนักพิมพ์ระหว่างบรรทัด, 2544)

ถึงแม้ในเรื่อง จัน ดารา จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเพศเป็นส่วนใหญ่ แต่ภาพที่สื่อออกมาในภาพยนตร์ไม่ได้ช่วยความรู้สึกทางเพศ เนื่องจากมีการใช้เทคนิคทางภาพยนตร์เข้ามาช่วยให้การนำเสนอภาพที่เกี่ยวกับการมีความสัมพันธ์ทางเพศมีความเหมาะสมและมีการใช้สัญลักษณ์ประเภท Index และ Symbol แทนการนำเสนอสัญลักษณ์แบบ Icon

ซึ่งการนำเสนอเนื้อหาทางเพศในรูปแบบดังกล่าวจะทำให้ผู้ชมสำนึกว่า เพศสัมพันธ์ของมนุษย์นั้นถ้าทำถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ก็จะสามารถและมีคุณค่า แต่หากทำผิดทำนองคลองธรรม ก็จะกลายเป็นเรื่องวิปริตที่เสียหาย

5.1.3 ปัจจัยที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของสื่อ

ปัจจัยที่เกี่ยวกับคุณสมบัติของสื่อ มีผลทำให้การถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศในสื่อภาพยนตร์จำเป็นจะต้องมีการเพิ่มเติม การปรับเปลี่ยน หรือการตัดทอนจากเนื้อหาในนวนิยาย ซึ่งการถ่ายโยงเนื้อหาในเรื่อง จัน ดารา เป็นการถ่ายโยงจากสื่อนวนิยายสู่สื่อภาพยนตร์ ซึ่งสื่อทั้งสองมีความแตกต่างกันตามลักษณะของแต่ละสื่อ ดังนี้

1. ธรรมชาติของสื่อนวนิยาย

นวนิยายมีวิวัฒนาการมาจนกระทั่งมีเนื้อหาใกล้เคียง เกี่ยวพันกับคนและสังคมอย่างแน่นแฟ้น กล่าวคือคนทุกชั้นสามารถกลายเป็นตัวละครเอกในนวนิยาย ปรัชญาการณและข้อขัดแย้งในสังคมจะปรากฏในนวนิยายอยู่เสมอๆ ทั้งในฐานะรายละเอียดและในฐานะประเด็นหลัก (ไพโรจน์ บุญประกอบ, 2539)

ประทีป เหมือนนิล ได้รวบรวมคำนิยามของนวนิยายไว้ ดังนี้

“นวนิยาย คือ การเล่าเรื่องที่เกิดจากจินตนาการในเชิงร้อยแก้วเกี่ยวกับชีวิตบุคคลที่สมมุติขึ้น บุคคลเหล่านั้นอาจจะมีลักษณะคงเดิม หรือมีการเปลี่ยนแปลงบ้างขณะมีเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้น ซึ่งจะต้องกินเวลานานพอสมควร”

“นวนิยาย คือ นิยายร้อยแก้วที่เสกสรรคขึ้นโดยมีความยาวพอประมาณ ซึ่งบรรดาตัวละครและพฤติกรรมต่างๆ เท่าที่มุ่งมันจะให้ละม้ายเหมือนบุคคลและพฤติกรรมในชีวิตจริง”

“นวนิยายเป็นเรื่องที่ต้องบรรยายเป็นภาษาร้อยแก้ว มีขนาดยาว มีโครงเรื่องเป็นระเบียบ มีตัวละครในเรื่องเหมือนจริง และมีความมุ่งหมายสำคัญ คือ มีความสมจริงในการแสดงเรื่องราว นั้น”

2. ธรรมชาติของสื่อภาพยนตร์

ในบรรดาสื่อมวลชนที่แสดงบทบาทการให้ข่าวสาร ความรู้และความบันเทิงนั้นเห็นจะไม่มีสื่อใดที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดและโน้มนำความคิดเห็นได้ดีเท่าสื่อภาพยนตร์ จนถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือโฆษณาสินค้า ประชาสัมพันธ์ ให้การศึกษา อบรม มากขึ้น ภาพยนตร์จึงสามารถสร้างวัฒนธรรมมวลชน (Mass Culture) ได้ไม่ยากนัก สาเหตุสำคัญก็เพราะธรรมชาติของตัวภาพยนตร์เองที่เอื้ออำนวยให้เกิดบทบาทหน้าที่เช่นนั้น ภาพยนตร์มีพลังในการสร้างอารมณ์ให้แก่ผู้ชมและมีพลังในการให้ความรอบรู้แก่ผู้ชมอย่างกว้างขวาง เพราะฉะนั้นภาพยนตร์จึงมีพลังโน้มนำให้ผู้ชมทำตัวเหมือนกับที่เขาได้เห็นได้ชมภาพยนตร์ หรือไม่ก็สมมติว่าตนเองเป็นผู้แสดงคนนั้นอยู่ หรือบางครั้งก็พลอยรู้สึกว่าคุณอยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ ด้วย ตื่นเต้น หวาดกลัวไปด้วย (จำเริญลักษณ์ ธนะวงษ์น้อย, 2544)

จากการถ่ายโยงเนื้อหาทางเพศจากสื่อนวนิยายสู่สื่อภาพยนตร์ เรื่อง จัน ดารา จำเป็นต้องคำนึงถึงธรรมชาติของแต่สื่อด้วยเช่นกัน กล่าวคือ อุษณา เพลิงธรรม ใช้ภาษาเป็นสื่อในการถ่ายทอดเนื้อหา ซึ่งงานเขียนของอุษณา ในเรื่องของ จัน ดารา เป็นงานเขียนที่มีการเล่าเรื่องที่ น่าสนใจ คือเป็นการเล่าแล้วหยุดแล้วทิ้งไว้ว่า “เออะ-แล้วผมจะเล่าให้ฟังทีหลัง” เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสนใจติดตามเนื้อหาต่อไป หรือบางครั้งก็ใช้คำว่า “เออะ-แล้วคุณจะได้รู้ทีหลังเองแหละ” ซึ่งในการเล่าเรื่องในลักษณะนี้ สามารถสร้างสีสันให้กับเรื่องราวที่ได้อ่านเป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น

“และผมก็เรียนค้างอยู่แค่ ม.3 นั้นเอง เพราะในปีนั้นเองก็เกิดเหตุใหญ่ขึ้นอีก...มหันต์ขึ้นตามวัย ก็เลยต้องลาออกไปกลางคัน เอะ-แล้วผมจะเล่าให้ฟังทีหลัง” (นวนิยายหน้า 30)(เนื้อหาในส่วนนี้ไม่ปรากฏในสื่อภาพยนตร์)

“นำวาดเป็นน้ำผู้หญิง เห็นจะไม่ต้องบอกก็ได้กระมังว่าเป็นญาติข้างมารตามผม เธอไม่ได้อยู่ในบ้านอัครฐานแห่งนี้มาแต่เดิม วงศ์วานข้างมารตามผมมีรกรากอยู่เมืองพิจิตรเป็นตระกูลของพิจิตรวานิชซึ่งร่ำรวยขึ้นมาที่นั่น แล้วค่อยๆ ถอนรากถอนโคนจากหัวเมืองไกลแห่งนั้นเข้ามาปักหลักเป็นเศรษฐี มีบรรดาศักดิ์อยู่ในกรุงเทพพระมหานครที่ละชั่วคน จนมาถึงชั้นตาของผมนี่เหลืออยู่แต่वानเครือเพียงไม่กี่คนไว้ดูแลผลประโยชน์จากที่ไร่นาและกิจการบางอย่างอยู่ทางโน้น และมีการไปมาหาสู่อยู่เป็นกิจวัตรประจำปี แม้ที่แก่เฒ่าอย่างไรก็อดสำหรับหีบหิ้วกันมา ซ้ำๆ นานๆ ทางฝ่ายกรุงเทพฯ ก็ขึ้นไปเยี่ยมเยียนเสียที เวียนวนกันอยู่ยงนี้ตลอดมาจนกระทั่งตั้งแต่ผมเกิดมานี้แหละจึงได้จืดจางห่างเหินกันไป ถ้าใครนึกลอยๆ จะโทษผมเป็นตัวการก็ดูเหมือนจะไม่ผิดเพราะเรื่องมันมี และผมก็มีส่วนอยู่ด้วย แม้จะไม่ได้มีส่วนรู้เห็นด้วยเลยก็ตาม เอะ-แล้วคุณจะได้รู้ทีหลังเองแหละ” (นวนิยายหน้า 33-34) (เนื้อหาในส่วนนี้ไม่ปรากฏในสื่อภาพยนตร์)

ส่วนในภาพยนตร์ถ่ายทอดเนื้อหาไปยังผู้ชมโดยผ่านทางภาพและเสียงเป็นสำคัญ การเล่าเรื่องในภาพยนตร์ไม่สามารถทำได้เหมือนนวนิยายทั้งหมด เนื่องจากจะทำให้ผู้ชมเกิดความสับสนในเนื้อหา แต่การนำเสนอในภาพยนตร์ก็ยังสามารถนำวิธีการเล่าเรื่องแบบนวนิยายมาใช้บ้างเหมือนกัน โดยใช้วิธีการผ่านการบรรยายของตัวละครจัน ตัวอย่างเช่น

“และนี่ก็คือผม เด็กชายจัน วิสนันท์ ไข่เด็กจัญไรของคุณหลวง ว่ากันตามที่จริงผมเองก็ไม่เคยถือสาหรือเจ็บแสบอย่างไรกับเค้าๆ นี่ของเค้า เพียงแค่นี้ก็อยากขอให้เปลี่ยนเป็นไข่ลูกจัญไรก็คงจะชื่นใจไม่ใช่น้อย หรือว่าเค้าไม่ใช่พ่อของผม ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วพ่อจริงๆ ของผมหละ ขอคุณๆ อย่าเดาซะให้ยากเลย เรื่องมันระยำอัปยศนัก ไว้แล้วผมจะเล่าให้ฟัง”

และในบางช่วงคุณอุษณา ได้มีการแทรกโคลงกลอน ตัวอย่างเช่น

ฝนสวรรค์อันอดถ้า	รดูกาล
ครึ่งเวลาหกทศยาน	ยั่วฟ้า
เมฆลาล่อมณีกานต์	อสุรโกรธ
ฝนก็ซกเซงล้ำ	ท้าวทองธรณีฯ (นวนิยายหน้า 277)

ในส่วนนี้ เมื่อนำมาทำเป็นภาพยนตร์ได้มีการตัดโคลงกลอนออกไป เนื่องจากเนื้อหาในโคลงกลอนมีความซับซ้อน ผู้รับสารจะต้องใช้การตีความเนื้อหา หากมีการนำเสนอในภาพยนตร์ซึ่งผู้ชมรับฟังได้เพียงครั้งเดียว เนื้อหาของภาพยนตร์ก็จะดำเนินต่อไป ซึ่งถ้าหากผู้ชมไม่เข้าใจเนื้อหา ก็ไม่สามารถฟังซ้ำได้เหมือนกับการอ่านนวนิยาย

นอกจากนี้เนื้อหาในนวนิยายยังมีการคัดเนื้อหาบางตอนจากหนังสือที่ได้อ่านไว้ด้วยซึ่งสามารถช่วยแต่งเติมเนื้อหาของนวนิยายให้มีความสละสลวยมากยิ่งขึ้นไปอีก ตัวอย่างเช่น

...ผมอ่านพบจากหนังสืออ่านเล่นเมื่อไม่กี่วันมานี้เอง เรื่องนั้นชื่อ “แคทซ์ 22” เป็นเรื่องตลกขบขันที่ต่อต้านสงครามอย่างเอาเป็นเอาตายของนักเขียนอเมริกันชื่อโจเซฟ เฮลเลอร์...ไม่เลวไม่ใช่หรือสำหรับนักเรียนมัธยม 3 สมัยนั้น!

“ผมแลเห็นอะไรเป็นสองไปหมดว๊ว้ย!” เรือนอากาศเอกโยนซาเรียน นักบินทิ้งระเบิดแห่งทอ.สหรัฐฯ ร้องอะอะขึ้นมาเมื่อได้ข่าวร้ายว่าจะโดนแทงจำหน่ายจากโรงพยาบาลไปเข้ารับอีก”

“แพทย์ชำนาญพิเศษประจำโรงพยาบาลสนามแห่งนั้นพากันวิ่งกรูกริวมาช่วยกันตรวจดูว่าสายตาของเขาได้เกิดเป็นอะไรไปจริงหรือ หลังจากที่ได้รุมกันตรวจดูสารพัดวิธีแล้ว ในที่สุดหัวหน้าทีมหมอดูตานั้นซึ่งเป็นคนเปรี๊ยะกว่าเพื่อนก็ยกนิ้วหนึ่งเอาขึ้นชูตรงหน้าโย้สซาเรียน แล้วถามดูๆ ว่า “คุณเห็นกีนี้ว” (นวนิยาย 55-56)

ส่วนในภาพยนตร์ได้ตัดเนื้อหาในส่วนนี้ออกไป เนื่องจากหากมีการนำเสนออาจจะทำให้เนื้อหาของภาพยนตร์ยาวเกินไป

นอกจากนี้ คุณอุษณา ยังได้มีการบรรยายบรรยากาศของบ้านวิสนันท์ เพื่อผู้อ่านนวนิยายนี้ภาพไปตามเนื้อหาที่ได้บรรยายเอาไว้ ตัวอย่างเช่น

“เรือนเขียวเป็นเรือนเปลี่ยวร้างอยู่ริมกำแพงด้านหลังบ้าน โดดเดี่ยวอยู่ต่างหากจากบ้านใหญ่และเรือนเล็กเรือนแฉะต่างๆ เด็กๆ ในบ้านกลัวกันนัก ถึงผู้ใหญ่ๆ บางคนก็เถอะเรือนเปลี่ยวทึมทึมหลังนี้เคยเป็นที่ตั้งเก็บศพบรรพบุรุษของมารดาผม และครั้งหลังสุดผมทราบว่าได้เป็นที่ตั้งทำบุญศพมารดาผม” (นวนิยายหน้า 24)

“เรื่อนเขียวประกอบด้วยฝาเกล็ดและช่องลูกทรงทั้งหลัง” (นวนิยายหน้า 25)

ส่วนในสื่อภาพยนตร์ใช้วิธีการนำเสนอด้วยภาพ โดยภาพบรรยากาศของบ้านวิสนันท์ตรงตามที่ได้บรรยายเอาไว้ในภาพยนตร์

จะเห็นได้ว่า จากความแตกต่างระหว่างสื่อนวนิยายกับสื่อภาพยนตร์นั้น เมื่อมีการถ่ายโยงเนื้อหาจากนวนิยายสู่ภาพยนตร์ ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีการนำเสนอเพื่อให้มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของสื่อที่นำเสนอ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย